

Οπτική και σωματική επαφή σε ατομικά ενσταβλισμένους μόσχους

Εικόνα: Lensink, CASE

Φυσιολογία και βιολογικές ανάγκες των μόσχων

Ο διαχωρισμός των μόσχων γαλακτοπαραγωγής από τις μητέρες τους αμέσως μετά τη γέννηση και ο ατομικός σταβλισμός τους κατά τις πρώτες εβδομάδες της ζωής τους αποτελούν συνήθειες πρακτικές. Ωστόσο, έρχονται σε αντίθεση με την κοινωνική φύση των βοοειδών και περιορίζουν έντονα ή και αποκλείουν την κοινωνική επαφή μεταξύ ενός μόσχου και άλλων ενήλικων ή νεαρών συνομήλικων μόσχων.

Η Οδηγία 2008/119/EK αναφέρεται συγκεκριμένα στην οπτική και σωματική επαφή μεταξύ των μόσχων. Η οπτική επαφή είναι ένα από τα σημαντικότερα μέσα επικοινωνίας στα βοοειδή και μπορεί να περιλαμβάνει κινήσεις ολόκληρου του σώματος ή μόνο τμημάτων του. Η θέση της κεφαλής σε σχέση με τον κορμό παίζει σημαντικό ρόλο. Η σωματική επαφή περιγράφεται ως σημαντική για την ανάπτυξη κοινωνικών δεσμών (πχ. λείξη κεφαλής) και συμπεριφορών παιχνιδιού.

Σε περιβάλλον παρόμοιο με το φυσικό, μπορούν να παρατηρηθούν διαφορετικές αλληλεπιδράσεις μεταξύ ενός μόσχου και των υπόλοιπων ατόμων της αγέλης. Με την πάροδο της ηλικίας, οι νεαροί μόσχοι αποστασιοποιούνται σταδιακά από τις μητέρες τους, ενώ η κοινωνική τους σχέση με τα άλλα άτομα της αγέλης ενισχύεται. Οι αλληλεπιδράσεις μεταξύ των μόσχων παρατηρούνται κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού, της βόσκησης και της ανάπαυσης και φαίνεται να κορυφώνονται στην ηλικία των 2-7 εβδομάδων.

Οι μόσχοι επιδίδονται σε συμπεριφορές παιχνιδιού (π.χ. χτύπημα κεφαλής, επιβάσεις, άλματα, τρέξιμο, κυνηγητό), η συχνότητα των οποίων αυξάνεται κατά τις πρώτες 2 εβδομάδες μετά τη γέννηση τους. Πριν από την ηλικία των 2 μηνών, οι αλληλεπιδράσεις μεταξύ των μόσχων είναι σε μεγάλο βαθμό μη ανταγωνιστικές. Παρόλα αυτά, συμπεριφορές που μοιάζουν επιθετικές

(π.χ. "ψεύτικες διαμάχες") εμφανίζονται ήδη από την ηλικία των 2 εβδομάδων.

Οι μόσχοι γαλακτοπαραγωγής πρέπει να ενθαρρύνονται για κοινωνική επαφή κατά τη διάρκεια των πρώτων 8 εβδομάδων της ζωής τους. Έχει αποδειχθεί ότι οι μόσχοι προσπαθούν περισσότερο να αναπτύξουν κοινωνικές συμπεριφορές μεταξύ τους όταν η σωματική επαφή τους είναι πλήρης, σε σύγκριση με την επαφή μόνο των κεφαλών μέσω των διαχωριστικών των ατομικών κλωβών. Επιπλέον, υπάρχουν ενδείξεις ότι η κοινωνική απομόνωση κατά το διάστημα αυτό συνδέεται με μη φυσιολογική συμπεριφορά και με αναπτυξιακά προβλήματα.

Νομικές απαιτήσεις

Η Οδηγία 2008/119/EK καθιστά σαφές ότι οι μόσχοι ηλικίας άνω των 8 εβδομάδων δεν πρέπει να σταβλίζονται ατομικά. Παράλληλα, οι ατομικοί κλωβοί (εκτός αυτών που προορίζονται για την απομόνωση άρρωστων ζώων) δεν πρέπει να έχουν συμπαγή, αλλά διάτρητα τοιχώματα, ώστε να επιτρέπουν την οπτική και σωματική επαφή μεταξύ των μόσχων.

Μεθοδολογία

Οι ατομικοί κλωβοί ή οι κινητές καλύβες μπορεί να περιορίζουν πλήρως ή μερικώς την οπτική και σωματική επαφή μεταξύ των ζώων. Η ποιότητα τόσο της οπτικής, όσο και της σωματικής επαφής, εξαρτάται από το σχεδιασμό του συστήματος σταβλισμού. Κατά συνέπεια, πρέπει να αξιολογείται το "επίπεδο περιορισμού" των επαφών που επιβάλλεται στα ζώα σε κάθε περίπτωση.

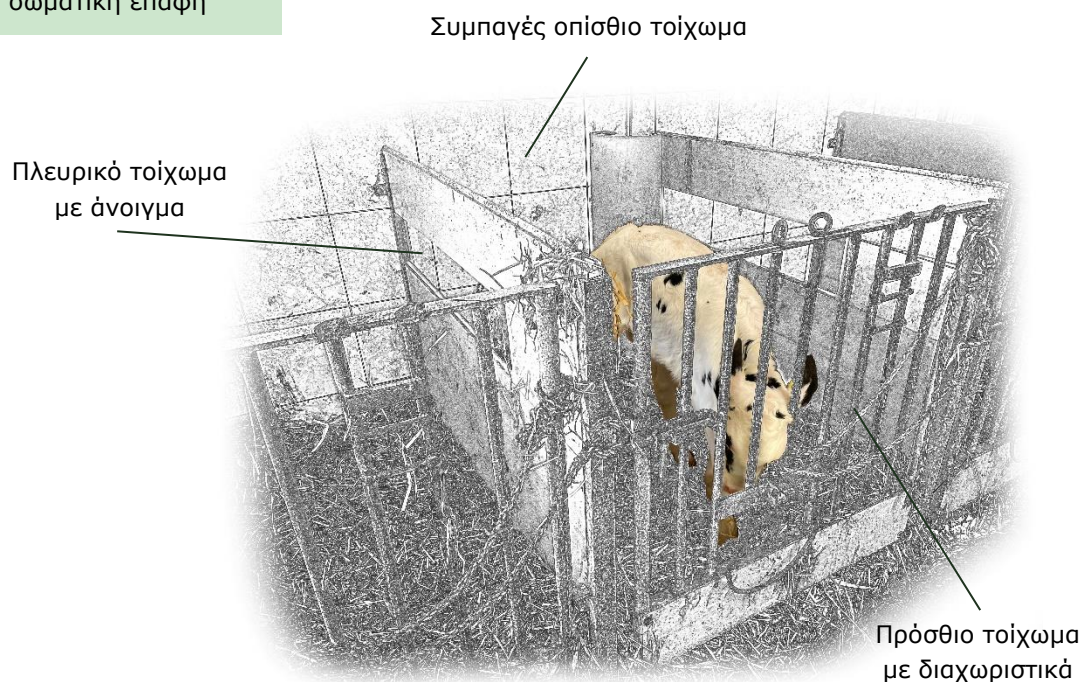
Κατευθυντήριες γραμμές για την αξιολόγηση αυτή παρέχονται στο **Ενημερωτικό Δελτίο - Δείκτες Αξιολόγησης Ευζωίας «Οπτική και σωματική επαφή σε ατομικά ενσταβλισμένους μόσχους»**.

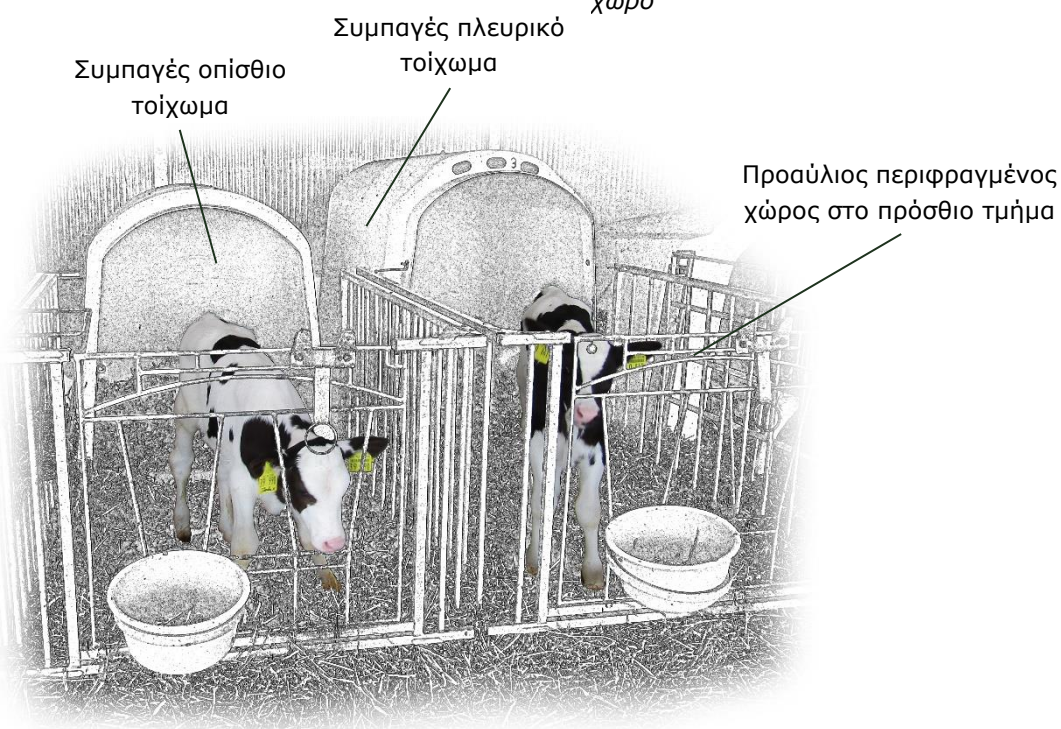
Κρίσιμα σημεία κατά την επιθεώρηση

Τα δομικά χαρακτηριστικά των κλωβών ή των κινητών καλυβών που χρησιμοποιούνται για τον ατομικό σταβλισμό των μόσχων, θεωρούνται κρίσιμης σημασίας για την αξιολόγηση του επιπέδου οπτικής και σωματικής επαφής μεταξύ των ζώων.

- Τα πρόσθια, πλευρικά και οπίσθια τοιχώματα αξιολογούνται ως προς τη δυνατότητα τους να επιτρέπουν την οπτική και τη σωματική επαφή

Εικόνα 1: Παράδειγμα κλωβού ατομικού σταβλισμού σε εσωτερικό χώρο

Εικόνα 2: Παράδειγμα κινητής εξωτερικής καλύβας με περιφραγμένο προαύλιο χώρο

Νομικές απαιτήσεις

Οδηγία 2008/119/ΕΚ του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 2008, για τη θέσπιση στοιχειωδών κανόνων για την προστασία των μόσχων

„Η παρούσα Οδηγία θεσπίζει τους στοιχειώδεις κανόνες για την προστασία των μόσχων που κρατούνται περιορισμένοι για εκτροφή και πάχυνση“
(Άρθρο 1)

„«μόσχος»: κάθε βοοειδής ηλικίας κάτω των έξι μηνών“
(Άρθρο 2, παράγραφος 1.)

„(...)
(α) Κανένας μόσχος δεν περιορίζεται σε ατομικό κλωβό μετά από την ηλικία των οκτώ εβδομάδων, εκτός εάν ένας κτηνίατρος πιστοποιήσει ότι, λόγω της υγείας ή της συμπεριφοράς του, απαιτείται να απομονωθεί με στόχο την παροχή θεραπευτικής αγωγής. Το εύρος των ατομικών κλωβών πρέπει να ισούται τουλάχιστον προς το ύψος του μόσχου στο ακρώμιο, μετρούμενο σε όρθια θέση, το δε μήκος πρέπει να ισούται τουλάχιστον προς το μήκος του σώματος του μόσχου, μετρούμενου από την άκρη του ρύγχους έως το ουραίο του ισχυακού σωλήνα πολλαπλασιαζόμενο επί 1,1. Κάθε ατομικός κλωβός για τους μόσχους (εκτός των κλωβών στους οποίους απομονώνονται οι ασθενείς μόσχοι) δεν πρέπει να διαθέτει συμπαγείς τοίχους, αλλά διάτρητα τοιχώματα που να επιτρέπουν στους μόσχους να βλέπουν και να ακουμπούν τους άλλους μόσχους;

(...)
Ωστόσο, οι διατάξεις του πρώτου εδαφίου δεν εφαρμόζονται:
(α) στις εκμεταλλεύσεις που διαθέτουν λιγότερους από έξι μόσχους;
(β) στους μόσχους που παραμένουν με τη μητέρα τους προς θηλασμό.“
(Άρθρο 3, παράγραφος 1.)

Βιβλιογραφία

- Bøe, K. E., & Færevik, G. (2003). Grouping and social preferences in calves, heifers and cows. *Applied Animal Behaviour Science*, 80(3), 175–190. [https://doi.org/10.1016/S0168-1591\(02\)00217-4](https://doi.org/10.1016/S0168-1591(02)00217-4)
- Bouissou, M. F., Boissy, A., Le Neindre, P., & Veissier, I. (2001). The social behaviour of cattle. In L. J. Keeling & H. W. Gonyou (Eds.), *Social behaviour in farm animals* (1st ed., pp. 113–145). Wallingford: CABI Publishing.
- Chua, B., Coenen, E., Van Delen, J., & Weary, D. M. (2002). Effects of Pair Versus Individual Housing on the Behavior and Performance of Dairy Calves. *Journal of Dairy Science*, 85(2), 360–364. [https://doi.org/10.3168/jds.S0022-0302\(02\)74082-4](https://doi.org/10.3168/jds.S0022-0302(02)74082-4)
- Costa, J. H. C., von Keyserlingk, M. A. G., & Weary, D. M. (2016). Invited review: Effects of group housing of dairy calves on behavior, cognition, performance, and health. *Journal of Dairy Science*, 99(4), 2453–2467. <https://doi.org/10.3168/jds.2015-10144>
- European Commission. Council Directive 2008/119/EC of 18 December 2008 laying down minimum standards for the protection of calves (2009). Brussels.
- Holm, L., Jensen, M. B., & Jeppesen, L. L. (2002). Calves' motivation for access to two different types of social contact measured by operant conditioning. *Applied Animal Behaviour Science*, 79(3), 175–194. [https://doi.org/10.1016/S0168-1591\(02\)00137-5](https://doi.org/10.1016/S0168-1591(02)00137-5)
- Jensen, M. B. (2018). The role of social behavior in cattle welfare. In C. B. Tucker (Ed.), *Advances in Cattle Welfare* (pp. 123–156). Duxford: Woodhead Publishing.
- Sato, S., Wood-Gush, D. G. M., & Wetherill, G. (1987). Observations on creche behaviour in suckler calves. *Behavioural Processes*, 15(2–3), 333–343. [https://doi.org/10.1016/0376-6357\(87\)90017-9](https://doi.org/10.1016/0376-6357(87)90017-9)
- Vitale, A. F., Tenucci, M., Papini, M., & Lovari, S. (1986). Social behaviour of the calves of semi-wild Maremma cattle, *Bos primigenius taurus*. *Applied Animal Behaviour Science*, 16(3), 217–231. [https://doi.org/10.1016/0168-1591\(86\)90115-2](https://doi.org/10.1016/0168-1591(86)90115-2)
- Whalin, L., Weary, D. M., & von Keyserlingk, M. A. G. (2021). Understanding Behavioural Development of Calves in Natural Settings to Inform Calf Management. *Animals*, 11(8), 2446. <https://doi.org/10.3390/ani11082446>